

ПРІОРИТЕТИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЯПОНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАУКМА

Статтю присвячено деяким проблемам становлення японознавчої школи НаУКМА на прикладі проведення досліджень японської соціокультурної моделі у контексті сучасних глобалізаційних процесів.

Проблема розвитку японознавчих досліджень в Україні перш за все пов'язана з відсутністю наукових колективів, які б активно співпрацювали та здійснювали науковий пошук на базі власних розробок актуальних японознавчих тем. Проте, слід зазначити, що за останні кілька років українське японознавство почало успішно розвиватися, особливо після того, як у НаУКМА було започатковано наукову школу досліджень японської соціокультурної моделі. Нами вжито слово «школа», оскільки йдеться не про окремих японознавців, яких чимало в Україні. Мова йде про колектив дослідників, наукові пошуки яких зумовлено спільною японознавчою тематикою, і, що є вельми важливим, — опануванням японської мови заради проведення досліджень безпосередньо на базі япономовних джерел. Японознавчі дослідження в НаУКМА набули комплексного характеру, оскільки вони сфокусовані на проблематиці японської моделі в контексті сучасних глобалізаційних процесів, пов'язаних із різними сферами діяльності японського суспільства. При цьому концепція досліджень з цієї тематики розробляється з урахуванням таких двох важливих факторів, як зовнішній/об'єктивний та внутрішній/суб'єктивний. Зовнішній фактор має чотири складові:

- 1) визначення проблемних питань, у розв'язанні яких на глобальному рівні зацікавлена Японія;
- 2) визначення рівня досягнень сучасної японської науки в розв'язанні таких питань;
- 3) оцінка світовою наукою (в тому числі українською) результатів досліджень цих питань японськими вченими;
- 4) ставлення японської сторони до участі в науковому діалозі та співробітництві в таких наукових дослідженнях української сторони, зокрема науковців НаУКМА.

Слід також зазначити, що зовнішній фактор органічно пов'язаний із внутрішнім, який уособлює такі реальні можливості японознавців НаУКМА:

- 1) проводити (кваліфіковано) наукові дослідження з певних японознавчих тематик;
- 2) визначати власну позицію щодо методології та методик, які застосовуються японською наукою в дослідженнях із даної проблематики;
- 3) критично й аргументовано оцінювати результати досліджень японських вчених тощо.

З розвитком японознавчої школи НаУКМА стало можливим розпочати дослідження, пов'язані із проблемою японської моделі в контексті розвитку глобальних соціокультурних процесів. Відома нам значна кількість япономовних матеріалів, присвячених цій тематиці, свідчить про зацікавленість японської сторони в дискусіях на міжнародному рівні стосовно місця японської соціокультурної моделі в сучасному світі.

Саме цій проблематиці присвячено низку наукових праць японських авторів, опублікованих за останні десять років в Японії та за її межами. Тому проведення досліджень із даної тематики в НаУКМА базується на таких оригінальних японських джерелах: *日本型モデルとは何か* (Що таке японська модель?) (1993 р.), *本文化は異質か* (Чи є гетерогенною японська культура?) (1998 р.), *日本社会とは何か* (Що таке японський соціум?) (1998 р.), які опубліковані за редакцією відомого японського соціолога, професора університету Сіга п. Е. Хамагуті.

Як відомо, Японія, що є країною з високо-розвинутою економікою, багатими культурними традиціями, з майже 130-мільйонним населенням, відіграє помітну роль у загальносвітових процесах. На думку самих японців, економічні успіхи їхньої країни самі по собі не можна представляти як зразок, модель, оскільки за зразок можна вважати принаймні сукупність певних способів, умов, можливостей тощо, які сприяють досягненню високих економічних успіхів, що їх могла би визнати за взірць світова громадськість. Проте, слід зазначити, що ця проблема виходить за межі економіки і, на нашу думку, має розв'язуватись на рівні таких наук, як соціологія, філософія, політологія, історія тощо.

Отже, йдеться про теоретичне обґрунтування поняття «Японська модель для глобального соціокультурного простору» і, врешті-решт, про визнання цієї моделі на світовому рівні. Саме це і є тією галуззю і тією проблемою, в розв'язанні якої зацікавлена Японія.

Слід зазначити, що доступні нам певні матеріали японських джерел уможливають організацію і проведення більш-менш успішного дослідження як першої, так і другої складових зовнішнього фактора, які зумовлюють вибір напрямів і форм японознавчих досліджень у НаУКМА.

Як уже згадувалося вище, другою складовою зовнішнього фактора, що зумовлює розробку концепції цих досліджень, є рівень досягнень сучасної японської науки у визначенні особливого статусу так званої японської моделі.

Певна річ, для встановлення цього рівня спочатку необхідно ознайомитися з методологією сучасної японської наукової школи, яка розробляє теорію національної соціокультурної моделі. Завдання вельми складне, якщо враховувати, що така школа в Японії тільки розбудовується, її теоретична база в порівнянні з європейською та американською занадто слабка. І все ж таки, на нашу думку, за багатьма чинниками історичного, культурного, політичного, економічного характеру японська наука (насамперед, соціологія) має непогані перспективи стосовно визначення японської моделі як такої, що може бути визнана світовою наукою і сприйнята світовою громадськістю.

Звичайно, на сучасному етапі створення теоретичної основи японської моделі ніхто краще за самих японських дослідників не зможе висвітлити і представити на обговорення світовій аудиторії складові елементи моделі, які мають суто національні ознаки і властивості. Отже, дослідження японської моделі неможливі без глибоких знань національних особливостей японського соціуму, які можна віднести до складових соціокультурної моделі цієї країни. Саме це стало передумовою не лише щодо визначення тематики першого етапу японознавчих досліджень в НаУКМА, а й вимог до якісного і кількісного складу колективу дослідників.

Визначені нами проблеми як об'єкти дослідження розподілені на дві групи. До першої групи входять питання, що стосуються національних особливостей як складових японської соціокультурної моделі. До другої — питання методики дослідження цієї моделі з урахуванням національних особливостей Японії. В даній тематиці досліджень, які проводяться вперше не лише в Україні, а й у країнах Східної Європи, важливе місце посідають такі:

- особистість в японському суспільстві;

- японський соціум в історичній ретроспективі;
- інститут самурайства в генезисі японського соціоекономічного та державного устрою;
- японський соціум в умовах високорозвинутого інформаційного простору;
- Японія на тлі інших суспільств Східної Азії;
- особливості структури японської моделі;
- способи дослідження і представлення японської моделі;
- критерії визначення меж застосування японської моделі на глобальному рівні;
- японська модель технократичної освіти в умовах індустріального суспільства;
- японське підприємництво в контексті глобалізаційних процесів.

Ці та інші питання обговорювались на «круглому столі», організованому Центром сходознавства в січні 2002 року. Зрозуміло, що проведення досліджень із таких складних питань вимагає певних знань та вмінь дослідників. Найважливішим є вміння виконувати письмові переклади текстів японських джерел із вищезгаданої тематики, а також робити науковий аналіз і коментувати такі тексти.

До наукового колективу, який проводить дослідження з даної тематики, входять один доктор наук і доцент із НаУКМА, один аспірант НаУКМА (японознавець), 10 студентів НаУКМА (японознавці). Останні навчаються за такими спеціальностями: соціологія, культурологія, філософія, філологія, економіка, інформатика, політологія, екологія.

Висновки

1. Пріоритетним напрямом розвитку японознавства в НаУКМА мають бути соціологічні дослідження з японознавчої тематики.
2. Ці дослідження мають проводитись у співробітництві з кафедрою соціології НаУКМА. Тобто, в основу методології досліджень покладаються теоретичні розробки кафедри в галузі соціологічної науки.
3. Тематика японознавчих досліджень, які проводить ЦС НаУКМА, за своїм змістом збігається з тематикою основних напрямів розвитку сучасної японської соціологічної науки, що може сприяти подальшому науковому співробітництву НаУКМА з центрами соціологічних досліджень Японії.
4. Пріоритетним в організації японознавчих соціологічних досліджень НаУКМА повинно бути вивчення японської мови та високий рівень володіння нею, а також японознавча спеціалізація дослідників у таких галузях науки, як історія, культура, філософія, етнографія, література, релігія, економіка Японії.

V.F. Rezanenko

**PRIORITIES AND PROSPECTS
OF JAPANOLOGICAL RESEARCH IN NaUKMA**

The article deals with the formation of the NaUKMA Japanese school considering a research of Japanese social and cultural model in the context of modern globalization processes.